

UITVOERINGSPROGRAMMA ERFGOED & CULTUURHISTORIE

Bronckhorst 2022 - 2023

www.bronckhorst.nl

gemeente Bronckhorst

1. Inleiding

De gemeente Bronckhorst kent een groot monumentenbestand met 805 rijksmonumenten en gemeentemonumenten. Een aantal daarvan ligt in de drie kernen die als beschermde dorps- en stadsgezicht zijn aangewezen, Laag-Keppel, Hummelo en Bronckhorst. En een aantal monumenten is onderdeel van een van de 17 als geheel beschermde kasteelcomplexen en historische buitenplaatsen.

Kenmerkend voor Bronckhorst als plattelandsgemeente is dat veel monumenten tot het agrarisch erfgoed behoren. Daarnaast zijn er vele boerderijen met bijgebouwen en allerhande andere objecten en bouwwerken die tot ons agrarische erfgoed behoren. Ook deze zijn van grote betekenis, maar hebben nooit formeel de status van beschermd gemeentelijk- of rijksmonument gekregen. Dit agrarisch erfgoed van gebouwde omgeving vormt samen met de ongebouwde omgeving het ensemble van ons cultuurhistorische landschap dat inwoners en bezoekers van Bronckhorst hoog waarderen. In de Omgevingsvisie is aangegeven dat dit een van de belangrijke dragers is van de identiteit van Bronckhorst

Bedreigd erfgoed

Voor ons erfgoed en monumentbeleid is het van belang te onderkennen dat juist relatief veel van ons agrarische erfgoed ernstig onder druk staat. Erfgoed dat onderdeel is van boerenerven waar nog actief geboerd wordt heeft in de dagelijkse praktijk van de landbouw niet altijd de eerste of hoogste prioriteit in onderhoud of instandhouding. Historische stallen, schuren en andere objecten hebben vaak al lang geen functie meer in de bedrijfsvoering.

In de investeringen die het boerenbedrijf vergt lukt het eigenaren niet altijd om nog middelen vrij te maken voor onderhoud of instandhouding van het eigen erfgoed. Soms zal ook onvoldoende bekend zijn van de cultuurhistorische waarde van bouwwerken of objecten. Een andere bedreiging van het behoud van agrarische erfgoed staat is leegstand. Een belangrijke oorzaak van de leegstand is bedrijfsbeëindiging, waarbij de boerderij als woonhuis vaak nog in gebruik blijft maar de overige agrarische opstallen leeg komen te staan.

Soms is het gemeentelijk beleid uit het verleden medeoorzaak van verval van agrarisch erfgoed. Dit zijn bijvoorbeeld situaties voor waarbij de oorspronkelijke woonbestemming van een boerderij is afgehaald ten faveure van een nieuwbouwwoning. Op het erf werd een nieuwe woning geplaatst, meestal een semibungalow, terwijl de oude boerderij de bestemming schuur kreeg. Er zijn in onze gemeente tientallen karakteristieke boerderijen die inmiddels vaak in verval zijn geraakt. Ze hebben vaak geen functie meer hebben, zijn niet beschermd, zijn hopelijk nog te redden en kunnen weer een waardevol onderdeel van het landschap worden.

2. Prioriteit en pro activiteit

Deze ontwikkeling van het verval van agrarisch erfgoed heeft niet alleen ongewenste gevolgen voor de landschappelijke kwaliteit in onze gemeente, er is een acute dreiging van verlies aan waardevol agrarisch erfgoed. Dat is reden om het beleid voor erfgoed en monumenten een duidelijke prioriteit te geven op het behoud van agrarisch erfgoed. Daarbij richten we ons in het bijzonder een lijst van bij de gemeente bekende panden en objecten die (vaak ernstig) in verval zijn. We doen dat door actief aan de slag te gaan en eigenaren te benaderen. We doen dat door de instrumenten die ons ter beschikking staan effectief met elkaar te combineren:

- Onze kennis, contacten en communicatie,
- Beleidsruimte in onze regelgeving
- Onze financiële middelen.

Kennis en contacten

De kracht van onze monumentbescherming zit in de kennis in onze organisatie en de contacten die we onderhouden in het veld, bij zowel eigenaren als deskundigen en gespecialiseerde bouwbedrijven. De formatie die beschikbaar is voor erfgoed/cultuurhistorie bedraagt op dit moment 1,1 FTE, verdeeld over 2 medewerkers: een restauratiedeskundige/bouwkundige (0,6) en een beleidsmedewerker (0,5). Deze capaciteit wordt nu ingezet afhankelijk van wat er langskomt aan projecten, maar kunnen we ook gericht inzetten als we aan de slag gaan met prioritaire panden en objecten.

Een belangrijk instrument voor het behoud van erfgoed is de verspreiding van onze kennis van erfgoed in de communicatie erover. We doen dan inmiddels met de jaarlijkse monumentenprijs en de berichtgeving daarover. We ontsluiten onze informatie over monumenten en de waarde ervan digitaal. Onze samenwerking met de zeer actieve stichting Open Monumentendag draagt hier ook aan bij. En we besteden sinds 2021 regelmatig aandacht aan een monumenten op de gemeentepagina's in het Contact.

Met de nieuwe Achterhoekse boerderijenstichting kunnen we actief inzetten actie gericht op het behoud van agrarisch erfgoed. Daarnaast worden

**BOERDERIJENSTICHTING
ACHTERHOEK**

door agrarische coaches keukentafelgesprekken gevoerd met boeren, in het kader van het regionale project "Werken aan toekomstgerichte erven Achterhoek" (WATEA). Als de eigenaar in het startgesprek aangeeft hiervoor open te staan, sluit een erfgoedsspecialist aan.

Beleidsruimte in onze regelgeving

Functieverandering van vrijkomende agrarische bedrijfsbebouwing kan een oplossing bieden voor dreigende teloorgang van agrarisch erfgoed. Zowel in de actualisatie van de woonvisie als in het omgevingsprogramma werklocaties wordt beleidsruimte in regelgeving voorbereid voor het toekennen van een woonfunctie of bedrijfsfunctie aan in ongebruik geraakte agrarische bebouwing. Deze functieverandering moet ten goede komen aan de kwaliteit van de leefomgeving en is in het bijzonder gericht op het behoud van cultuurhistorie en erfgoed. Maatwerkoplossingen zijn noodzakelijk.

Onze financiële middelen

De gemeenteraad heeft voor de uitvoering van de werkzaamheden in het kader van erfgoed/cultuurhistorie in 2017 en 2018 twee geactualiseerde verordeningen vastgesteld nl. de 'Subsidieverordening instandhouding en isolerende maatregelen gemeentelijke monumenten 2017' en de 'Erfgoedverordening 2018'. Op basis van eerstgenoemde verordening is er in de meerjarenbegroting voor onderhoud en na-isolatie van gemeentelijke monumenten een subsidiebedrag opgenomen. Eigenaren van gemeentelijke monumenten kunnen éénmaal per 3 jaar subsidie aanvragen voor:

- Reguliere onderhoudswerkzaamheden
- Na-isolerende werkzaamheden
- Bouwhistorisch onderzoek en/of haalbaarheidsonderzoek (voor restauratie) door een erkend bureau of bouwhistoricus.

De provincie bepaalt jaarlijks wat hun onderhoudsbijdrage, de zgn. cofinanciering is voor de gemeente voor de instandhouding van genoemde monumenten. De hoogte van deze onderhoudssubsidie voor de individuele gemeentelijke monumenteneigenaar maximaal 25% van de kosten die hiervoor in aanmerking komen, de zgn. subsidiabele kosten, met een maximum van € 5000,- per aanvraag. De subsidie voor bouwhistorisch onderzoek is maximaal € 500,-.

Daarnaast is er jaarlijks nog een bedrag beschikbaar voor losse projecten waar wij als gemeente een rol kunnen spelen om een bepaalde ontwikkeling in gang te zetten. Noem het een 'oliekannetje' waarmee wij zaken vlot kunnen trekken of aan kunnen zwengelen bv. het mede-financieren van een aanvullend onderzoek, het periodiek inschakelen van externe expertise, deelname aan regionale erfgoedprojecten etc. Hier wordt ook de jaarlijkse monumentenprijs uit gefinancierd.

3. Wat zijn de prioriteiten voor 2022?

1. Er op af!

De eerste uitdaging voor ons is om de belanghebbenden (of belangen) te benaderen of bij elkaar te brengen met als inzet behoud van het agrarische erfgoed. Dit doen we door zelf of in samenwerking met anderen (agrarisch coaches, boerderijstichting, andere partners) letterlijk aan te bellen bij eigenaren.

We hebben een eerste inventarisatie gemaakt en gaan met een top 5 een adviserend gesprek aan met de eigenaar om mogelijkheden/wensen te bespreken. We doen hiervoor een oproep op website, andere sociale media en in Contact. We benutten onze communicatiekanalen en die van onze partners om de eigenaren te inspireren!

Instrumenten: kennis & contacten + oliekannetje met geld voor inventarisatie of haalbaarheidsonderzoek

2. Nieuwe functie voor herbestemd agrarisch erfgoed

Leegstand van monumenten en ander erfgoed betekent vaak op termijn verval. Daarom wil de gemeente gebruik van monumenten en ander erfgoed bevorderen en leegstand zoveel mogelijk voorkomen. Functieverandering en waar nodig herbestemming van agrarisch erfgoed is de beste mogelijkheid om dreigend verval of volledig verlies van erfgoed te voorkomen.

Het nieuwe beleid voor werklocaties maakt het volgend jaar mogelijk om onder voorwaarden van kwaliteitsverbetering reguliere bedrijfsfuncties te geven aan vrijkomende agrarische bedrijfslocaties. Een verdere verruiming van het woonbeleid maakt het mogelijk om onder voorwaarden woonfuncties toe te kennen aan vrijkomende agrarische bedrijfslocaties. En in het huidige beleid is het mogelijk om functieverandering toe te staan voor panden of objecten als dat bij de locaties passend is. Recreatief gebruik is bijvoorbeeld op veel plekken mogelijk.

We begeleiden en ondersteunen als gemeente actief wensen, vragen, ideeën van eigenaren van erfgoed die zoeken naar een passende herontwikkeling of herbestemming van hun erfgoed. We brengen bij collega's van Ruimtelijke Ordening het belang van het behoud van erfgoed nog beter onder de aandacht, zodat als onderdeel van inpassing vaker gekozen wordt voor restauratie en herstel van erfgoed in plaats van alleen het minimale behoud van elementen.

Instrumenten: kennis & contacten + beleidsruimte

3. Inzet financiële middelen instandhouding gemeentelijke monumenten

We willen onze financiële middelen gericht inzetten op de instandhouding van de meest bedreigde monumenten en ander erfgoed, in het bijzonder alles dat behoort tot het agrarisch erfgoed. De verdeling van de huidige financiële middelen wordt hierop gericht en indien nodig wordt de verordening aangepast. Daarnaast willen wij eigenaren van monumentaal erfgoed door middel van gerichte voorlichting wijzen op overige financieringsmogelijkheden voor het onderhoud/de restauratie van hun object

JAARLIJKS BUDGET GEMEENTELIJKE MONUMENTEN EN AGRARISCH ERFGOED		
	Huidig	Toekomst
Inzet voor projectsubsidie	€20.000,--	€20.000,--
Inzet voor individuele subsidieaanvragen onderhoud/na-isolatie gemeentelijke monumenten en agrarisch erfgoed	± €100.000,-- (incl. provinciale bijdrage)	± €100.000,-- (incl. provinciale bijdrage): 1. 10% reguliere onderhoudssubsidie 2. 25% duurzaamheidsmaatregel-en gemeentelijke monumenten 3. 65% grootschalige restauratieprojecten i.h.b. agrarisch erfgoed

Criteria voor het toekennen van een éénmalige bijdrage voor een grootschalig restauratieproject zijn als volgt gedefinieerd:

- Boerderijen, schuren, bijgebouwen en andere objecten zijn aangewezen als monument of moeten aantoonbaar van cultuurhistorische waarde zijn;
- Het project moet gericht zijn op het behoud en hernieuwd gebruik van agrarisch erfgoed;
- Het project moet van meerwaarde zijn voor de leefomgeving.

Vanuit dit uitvoeringsprogramma richten we ons op het meest bedreigde agrarische erfgoed (bijlage 1) en willen in 2022 met 3 objecten aan de slag gaan. Met de eigenaren gaan we in overleg om het betreffende erfgoed op een duurzame wijze in stand te houden en proberen wij partijen bij elkaar te brengen die hier een (financiële) bijdrage aan kunnen leveren.

Communicatie erfgoed; aandacht gemeentelijk cultureel/ agrarisch erfgoed via (sociale) media

Voor een succesvol behoud van monumenten en ander erfgoed is informatie over de kenmerken die van cultuurhistorische waarde zijn van groot belang. Eigenaren en gebruikers van monumenten zijn niet altijd op de hoogte van de betekenis van een aanwijzing als monument. Daarnaast is het belangrijk dat ook een breed publiek kennis kan nemen van en kan genieten van het erfgoed in de buurt. Gerichtte communicatie over erfgoed en over ons monumentbeleid is daarom minstens zo belangrijk als alle andere acties.

Sinds 2021 brengen wij samen met het cluster Communicatie de resultaten op het gebied van ons monumentenbeleid breder onder de publieke aandacht. Zo verschijnt er sinds enige tijd maandelijks in Contact een rubriek over een

kenmerkend, maar niet zo'n voor de hand liggend gemeentelijk- of rijksmonument in onze gemeente. Ook concrete resultaten op het gebied van verbouw en/of restauratie die de afgelopen periode zijn bereikt worden via de website en andere sociale media onder de aandacht gebracht. De jaarlijkse media-aandacht in september rondom de toekenning en uitreiking van de Bronckhorster monumentenprijs (en de Open Monumentendagen) is inmiddels vast onderdeel rondom de communicatie over onze gemeentelijke- en rijksmonumenten.

Daarnaast zullen wij nieuwe gemeentelijke- of rijksmonumenteneigenaren een beknopt informatiepakket aanbieden over ons gemeentelijk monumentenbeleid, wat zijn de mogelijkheden/wat zijn de verwachtingen etc. als je de eigenaar van een gemeentelijk monument bent. Inwoners van de beschermde dorps-/stadsgezichten krijgen dan in ieder geval de inspiratiefolder toegestuurd. Afstemming met het cluster Burgerzaken voor opties om adreswijzingen van monumenteigenaren inzichtelijk te krijgen is hiervoor noodzakelijk.

4. Evaluatie

Eind 2022 evalueren we dit uitvoeringsprogramma en stellen we een nieuw jaarplan voor 2023 op.

